

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

**Wyspecjalizowane sądy
do międzynarodowych spraw handlowych
– nowe rozwiązania w Beneluksie i Irlandii**

Michał Derek

Prawa podstawowe
Warszawa 2019

Autor:

Michał Derek - doktorant na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Spis treści

I. Wprowadzenie	5
II. Holandia	7
III. Belgia	15
IV. Irlandia	21
V. Podsumowanie	25
VI. Źródła	27
1. Akty prawne i dokumenty	27
2. Publikacje, opinie, praktyki, informacje	27

I. Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszej opinii jest zjawisko powstawania wyspecjalizowanych sądów ds. międzynarodowych spraw handlowych w krajach Beneluksu (Holandia i Belgia) oraz w Irlandii. W szczególności opinia dotyczy genezy rozpoczęcia dyskusji na temat potrzeby powołania nowych sądów rozpatrujących międzynarodowe sprawy handlowe, stopnia zaawansowania prac mających na celu stworzenie podstaw prawnych działania sądów, kształtu zaproponowanych instrumentów prawnych oraz zagadnienia obowiązywania wprowadzanych regulacji w wyżej wymienionych państwach.

Koncepcja utworzenia odrębnych organów jurysdykcyjnych, które w założeniu miałyby się zajmować rozstrzyganiem międzynarodowych spraw handlowych ściśle wiąże się z ogłoszeniem przez Wielką Brytanię rezygnacji z członkostwa w Unii Europejskiej. Zdaniem komentatorów, rezygnacja ta, określana jako tzw. brexit, stanowiła bezpośredni impuls dla działań podejmowanych w kilku państwach europejskich, w szczególności we Francji, Niemczech oraz krajach Beneluksu, mających na celu utworzenie nowych sądów zajmujących się międzynarodowymi sprawami handlowymi. Obecnie mieszczący się w Londynie Commercial Court stanowi bowiem jedno z najbardziej istotnych miejsc rozstrzygania sporów prawa handlowego z udziałem elementu zagranicznego. Wskazuje się, że w 80% spraw, które trafiają do tego sądu, przynajmniej jedna ze stron jest podmiotem zagranicznym, a w 50% spraw obie strony. W sumie w latach 2015–2016 około 2/3 wszystkich uczestników sporów stanowiły podmioty zagraniczne¹.

Ponadto, głównie to prawo angielskie jest wybierane jako właściwe dla oceny prawnej umów handlowych. Podaje się, że prawo angielskie zostało wybrane przez 40% firm, a dla porównania prawo stanu Nowy Jork – jedynie przez 17%. Przy tym należy dodać, że 27% z 320 systemów prawnych na świecie stosuje *common law*².

¹ Zob. G. Ruehl, *Towards a European Commercial Court?*, <http://conflictoflaws.net/2018/towards-a-european-commercial-court/> (dostęp: 17.05.2019); B. Hess, *The Justice Initiative Frankfurt am Mein 2017.*, <http://conflictoflaws.net/2017/the-justice-initiative-frankfurt-am-main-2017-law-made-in-frankfurt/> (dostęp: 17.05.2019). W kwestii statystyk zob. [https://portland-communications.com/pdf/Portland's%208th%20Commercial%20Courts%20report%20\(2016\).pdf](https://portland-communications.com/pdf/Portland's%208th%20Commercial%20Courts%20report%20(2016).pdf) (dostęp: 17.05.2019).

² Zob. L. MacCann, *Brexit: Opportunities for potential litigation in financial services*, <https://www.icel.ie/wp-content/uploads/2018/07/ICEL-Brexit-and-Financial-Services-in-Ireland-Seminar-2017-Lyndon-MacCann-SC.pdf> (dostęp: 17.05.2019).

Do zasadniczych powodów, dla których wybiera się Wielką Brytanię jako miejsce prowadzenia międzynarodowych spraw handlowych, należy:

1. Reputacja i doświadczenie angielskich sędziów.
2. Popularność prawa angielskiego jako właściwego prawa dla rozstrzygania sporów.
3. Efektywność instrumentów prawa angielskiego.
4. Efektywność proceduralna angielskich sądów.
5. Wysoko oceniana niezależność oraz bezstronność angielskich sądów³.

W dyskusji podnosi się, że rezygnacja Wielkiej Brytanii z członkostwa w Unii Europejskiej może mieć wpływ na przebieg spraw sądowych toczących się przed sądami brytyjskimi. Jest bowiem prawdopodobne, że skutkiem brexitu będzie brak możliwości zastosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych⁴ w przypadku orzeczeń wydanych w brytyjskich postępowaniach. Wielka Brytania może bowiem wówczas nie stanowić już części Europejskiej Przestrzeni Sądowej. Innymi słowy, perspektywa wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej wzbudziła obawy, że w konsekwencji nie będzie możliwe – albo będzie znacznie utrudnione – egzekwowanie orzeczeń sądów brytyjskich w państwach członkowskich UE. Podkreślano, że skoro w niedługim czasie może dojść do tzw. twardego brexitu, trudno będzie przewidzieć stopień komplikacji dotyczących zasad uznawania i stwierdzenia wykonalności wyroków, które zapadną w londyńskich postępowaniach dotyczących międzynarodowych sporów handlowych⁵. Warto przy tym spostrzec, że właśnie skuteczna egzekucja orzeczenia była jednym z istotnych czynników decydujących o wyborze przez strony brytyjskiej jurysdykcji⁶.

Ze względu na powyższe okoliczności w państwach Unii Europejskiej, w tym w Holandii, Belgii oraz Irlandii, rozpoczęto dyskusję dotyczącą korzyści płynących z utworzenia wyspecjalizowanych sądów, które miałyby stanowić atrakcyjne rozwiązanie alternatywne dla sądu znajdującego się w Wielkiej Brytanii. Wśród zalet podjęcia próby utworzenia nowych sądów wskazywano w szczególności efektywność, niskie koszty prowadzenia sporów oraz wysoką jakość prowadzenia spraw⁷. Warto zatem dokonać analizy dotyczącej idei wyspecjalizowanych sądów, w szczególności w kontekście pracy nad sformułowaniem zasad i organizacji postępowania oraz języka, w którym miałyby toczyć się spór sądowy.

³ L. MacCann, *Brexit: Opportunities...*

⁴ Dz. Urz. UE L 351 z dnia 20 grudnia 2012 r., s. 1–32. Przepisy rozporządzenia mają zastosowanie do postępowań sądowych wszczętych w dniu 10 stycznia 2015 r. lub po tej dacie (art. 66 ust. 1).

⁵ Zob. A. Beesley, B. Thompson, *Ireland joins race to be EU's post-Brexit legal hub*, „Financial Times” 12.02.2018., <https://www.ft.com/content/4b6768ba-f6e5-11e7-88f7-5465a6ce1a00> (dostęp: 17.05.2019).

⁶ Zob. L. MacCann, *Brexit: Opportunities...*

⁷ Zob. A. Outhuijse, *A new specialized court in town: the Netherlands commercial courts.*, <https://www.carteldamageclaims.com/a-new-specialised-court-in-town-the-netherlands-commercial-courts/> (dostęp: 17.05.2019).

II. Holandia

Holenderski system sędowniczy jest uznawany za jeden z najbardziej efektywnych na świecie. W raporcie World Justice Project za lata 2017–2018 Holandia zajęła 2. miejsce na świecie w odniesieniu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych, a w ogólności – 5. miejsce⁸. Stąd nie dziwi popularność holenderskiej jurysdykcji, w odniesieniu do której podkreśla się pragmatyczne podejście oraz aktywne zarządzanie sprawami. Uważa się, że właśnie te czynniki decydują o rozstrzygnięciu spraw w krótkim czasie⁹. Jednocześnie jednak w debacie podkreślano, że dla potencjalnych zagranicznych uczestników sporów utrudnieniem byłby fakt, że podstawowym językiem toczących się postępowań jest holenderski. Okoliczność ta powoduje, że w przypadku osób nieposługujących się tym językiem konieczne byłoby dokonywanie tłumaczenia. To z kolei znacząco podnosiłoby koszty procesu, a tym samym osłabiałoby atrakcyjność Holandii jako miejsca prowadzenia międzynarodowych spraw handlowych¹⁰.

Ze względu na powyższe w 2017 roku przedstawiono projekt nowelizacji przepisów holenderskiej procedury cywilnej umożliwiający powołanie wyspecjalizowanych sądów zajmujących się międzynarodowymi sporami handlowymi¹¹. Projektodawca wskazał, że pożądane jest stworzenie instrumentu służącego rozstrzygnięciu spraw cywilnych w języku angielskim w przypadku, gdy strony postępowania wybierają Holandię jako miejsce prowadzenia postępowania.

W szczególności zaproponowano wprowadzenie nowego przepisu art. 30r holenderskiego kodeksu cywilnego, który zakłada powołanie dwóch izb w sądach obu instancji w Amsterdamie. Przepis przewiduje prowadzenie sporu oraz wydanie wyroku w języku angielskim, chyba, że strony zażądadą, by postępowanie toczyło się w języku holenderskim. Warto zauważyć, że warunkiem toczenia się postępowania przed sądem w Amsterdamie jest zgoda obu stron na jego jurysdykcję. Należy przy tym dodać, że postępowanie przed nowo powstałym sądem

⁸ Zob. dane przedstawione przez World Justice Project w odniesieniu do Holandii: <http://data.worldjusticeproject.org/#/groups/NLD> (dostęp: 17.05.2019).

⁹ G. Antonopoulou, E. Themeli, X. Kramer, *This one is next: the Netherlands Commercial Court!* Zob. <http://conflictoflaws.net/2018/this-one-is-next-the-netherlands-commercial-court/> (dostęp: 17.05.2019).

¹⁰ Zob. A. Outhuijse, *A new specialized...*

¹¹ Zob. uchwaloną ustawę nowelizującą. Dokument dostępny na stronie holenderskiego parlamentu: https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20170717/voorstel_van_wet/document3/f=/vkg7iw763rzs.pdf (dostęp: 17.05.2019).

może być wszczęte także wówczas, gdy jurysdykcja w sprawie należy do sądu w Amsterdamie, a obie strony wyrażą następczą zgodę na procedowanie przed NCC.

Projekt określał zatem, że w obrębie sądów amsterdamskich utworzone zostaną wyspecjalizowane izby zajmujące się sprawami z zakresu międzynarodowego prawa handlowego: Netherlands Commercial Court (NCC, Holenderski Sąd Handlowy) oraz Netherland Commercial Court of Appeal (NCCA, Holenderski Apelacyjny Sąd Handlowy).

Projekt został uzupełniony dokumentem „Rules of Procedure for the International Commercial Chambers of the Amsterdam District Court (Netherlands Commercial Court) and the Amsterdam Court of Appeal (Netherlands Commercial Court of Appeal)” (The NCC Rules; dalej: Reguły)¹², który szczegółowo opisuje zakres regulacji, kwestię języka prowadzenia sporu, sposób i czas procedowania, sposób gromadzenia dowodów, wyrokowanie oraz koszty procesu.

Zgodnie z art. 1.2.1 Reguł postępowanie przed NCC jest dopuszczalne, jeśli dotyczy spraw cywilnych lub handlowych, nie podlega jurysdykcji holenderskiego Sądu Kantonalnego (*kantongerecht, sąd zajmujący się sprawami mniejszej wagi*¹³) ani wyłącznej jurysdykcji innego sądu. Sprawa musi mieć charakter międzynarodowy. Komentatorzy wskazują, że przesłankę tę należy – zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej – interpretować szeroko. Podnosi się zatem, że o charakterze międzynarodowym może przesądzić m.in. fakt, że jedna ze stron postępowania ma siedzibę poza terytorium Holandii albo podlega jurysdykcji innego państwa, umowa pomiędzy stronami została zawarta w języku innym niż holenderski, obce prawo jest właściwe dla prawnej oceny umowy, lub więcej niż 50% pracowników wykonuje pracę poza Holandią¹⁴. Kolejnym warunkiem jurysdykcji NCC jest jego wyznaczenie przez strony jako sądu właściwego. Przy tym strony powinny wyraźnie uzgodnić, że postępowanie będzie toczyło się po angielsku oraz zgodnie z Regułami. Z kolei postępowanie przed NCCA prowadzone jest co do zasady wskutek wniesienia odwołania od orzeczenia NCC, lub w pierwszej instancji, jeśli strony wskażą ten sąd jako właściwy (art. 1.2.3). Należy jednak zauważyć, że strony mogą zrzec się prawa do odwołania się od orzeczenia, wskutek czego wyrok NCC staje się ostateczny i rozstrzygający¹⁵.

W postępowaniu przed NCC oraz NCCA stosowane jest holenderskie prawo procesowe, w tym w szczególności holenderski kodeks postępowania cywilnego, jak również prawo materialne wskazane przez holenderskie reguły prawa prywatnego międzynarodowego

¹² Zob. dokument dostępny na oficjalnej stronie holenderskiego wymiaru sprawiedliwości: https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/concept-procesreglement-ncc_en.pdf (dostęp: 17.05.2019).

¹³ Zob. F. Henke, *Netherlands Commercial Court: English proceedings in the Netherlands*: <http://conflictoflaws.net/2018/netherlands-commercial-court-english-proceedings-in-the-netherlands/> (dostęp: 17.05.2019).

¹⁴ Zob. F. Henke, *Netherlands Commercial...*

¹⁵ Zob. informacje zamieszczone na oficjalnej stronie NCC: <https://netherlands-commercial-court.com/personal-jurisdiction.html> (dostęp: 17.05.2019).

(art. 1.3.2). Odwołanie lub kasacja od orzeczenia NCCA przysługuje do holenderskiego Sądu Najwyższego (*Hoge Raad*)¹⁶.

Odrębnie potraktowano kwestię języka postępowania, którym co do zasady jest język angielski. Sąd może zezwolić na procedowanie w języku holenderskim, o ile obie strony wyrażą na to zgodę. Sąd może również nakazać stronie złożenie tłumaczenia dokumentu w języku innym niż język postępowania (art. 2.1.1 i 2.1.2). Strona, która w niewystarczającym stopniu posługuje się językiem angielskim i życzy sobie pomocy tłumacza na rozprawie, może go zatrudnić na własny koszt. Jeżeli strona chce przesłuchać świadka lub biegłego, który nie włada językiem angielskim w wystarczającym stopniu, jest zobowiązana do skorzystania z pomocy tłumacza na własny koszt (art. 2.1.4). Orzeczenia wydawane są w języku angielskim. Warto jednak zauważyć, że holenderski Sąd Najwyższy, który rozpatruje odwołania od NCCA, nie jest związany wyborem języka angielskiego, ale zgodził się, by co do zasady orzekać na podstawie dokumentów zgłaszanych przed NCC i NCCA w języku angielskim¹⁷.

Art. 3.1 Reguł dotyczy zagadnienia reprezentacji. Należy w szczególności podkreślić, że Reguły wprowadzają przymus adwokacki w zakresie postępowania przed NCC i NCCA. Stronę może reprezentować wyłącznie prawnik zrzeszony w holenderskiej izbie (*Dutch Bar*), chyba, że odrębne regulacje stanowią inaczej. W konsekwencji zasadą jest, że wszelkie czynności procesowe mogą być wykonywane przez reprezentanta będącego członkiem izby holenderskiej.

Art. 3.2 Reguł określa sposób komunikacji i dokonywania czynności. Dla celów postępowania wprowadzony zostaje elektroniczny system przetwarzania danych. Z wyjątkiem przypadków, w których sąd postanowi inaczej, utworzony portal NCC/NCCA jest podstawowym środkiem komunikacji z sądem i powinien być wykorzystywany do wszystkich czynności. Każdy inny sposób składania dokumentów wymaga uprzedniej zgody sądu. Niedozwolone jest, by strony postępowania porozumiewały się z sędzią, z wyjątkiem rozprawy lub konferencji. Strony mogą w dowolnym momencie skontaktować się z urzędnikiem sądu w sprawach o charakterze proceduralnym, ale wymaga się, by niezwłocznie poinformowały pozostałe strony o przedmiocie konsultacji. Sąd może nakazać, aby komunikacja ustna odbywała się przez telefon, wideokonferencję lub w inny odpowiedni sposób.

Artykuł 3.3 określa gwarancje sprawiedliwego procesu (*fair process*). Reguły nakładają na sąd obowiązek zapewnienia stronom możliwości przedstawienia swoich argumentów, odpowiedzi na argumenty drugiej strony oraz odniesienia się do wszystkich dokumentów i innych informacji pojawiających się w trakcie postępowania.

Reguły odnoszą się także do kwestii związanej z ekonomiką procesową. Na wniosek strony lub z własnej inicjatywy sąd wydaje wszelkie wskazówki, które mogą ułatwić sprawiedliwe i szybkie rozstrzygnięcie sprawy. Art. 3.4 formułuje dyrektywę, w myśl której sąd powinien w miarę możliwości zapobiec wszelkim nieuzasadnionym opóźnieniom. Obowiązek ten

¹⁶ Zob. F. Henke, *Netherlands Commercial...*

¹⁷ Zob. Aneks III Reguł, art. 2.1.

nałożony jest także na strony postępowania. Sąd *in concreto* ustala termin dokonania poszczególnych czynności prawnych, jednakże Reguły formułują standard ogólny. W zależności od czynności prawnej wprowadzono terminy 6, 4 lub 2 tygodni (art. 3.4.2). Strona może wystąpić o przedłużenie terminu. W przypadku jednomyślności stron co do przedłużenia terminu, sąd powinien uwzględnić wnioski, chyba że uwzględnienie spowodowałoby nieuzasadnione opóźnienie postępowania.

Jeśli chodzi o skład sądu, zasadniczo w sprawach rozpatrywanych przez NCC i NCCA postępowanie toczy się przed trzema sędziami zawodowymi, którzy specjalizują się w sprawach z zakresu międzynarodowego prawa handlowego. Sędziowie wybrani do NCC muszą spełnić określone kryteria, m.in. wykazać się znajomością prawa spółek, prawa ubezpieczeniowego, prawa bankowego i finansowego, prawa własności intelektualnej. Ponadto wymaga się od nich znajomości prawniczego języka angielskiego, doświadczenia w prowadzeniu międzynarodowych sporów handlowych, znajomości angielskiego i amerykańskiego prawa procesowego oraz wiedzy o handlu międzynarodowym i praktyce prawa handlowego¹⁸.

Nie wszystkie spory mogą toczyć się przed NCC i NCCA. Spór musi zawierać element międzynarodowy, zarówno powód, jak i pozwany muszą zgodzić się na rozpatrywanie sprawy przez NCC i NCCA, a wartość przedmiotu sporu musi przekraczać 25.000 euro.

Opłaty sądowe w procedurze przed NCC są wyższe niż w standardowym przypadku postępowania przed sądami holenderskimi. Wynika to z faktu, że rząd holenderski chciał zaoferować procedurę, która będzie neutralna dla budżetu przeznaczanego dla sądownictwa, a tym samym, żeby uchronić holenderskiego podatnika przed obciążeniem go kosztami utworzenia nowego sądu¹⁹. Koszt opłat to 15.000 euro dla NCC oraz 20.000 euro dla NCCA²⁰. Reguły przewidują także wysokość kosztu zastępstwa procesowego, który waha się między 2.000 euro a 8.000 euro w przypadku NCC oraz między 3.000 euro a 12.000 euro dla NCCA²¹.

Przebieg postępowania przez NCC można ująć w następujący sposób:

1. Procedowanie jest inicjowane przez przesłanie dokumentu przez stronę.
2. Sprawa jest przydzielana trzem sędziom.
3. Pozwany składa pismo stanowiące odpowiedź na dokument inicjujący postępowanie.
4. Sąd na wniosek powoda lub pozwanego może zarządzić konferencję lub rozprawę w sprawie organizacji postępowania.
5. Rozstrzygnięcie sądu w sprawie wniosków złożonych przez strony.
6. Sąd może zezwolić stronom na przedstawienie dalszych pisemnych oświadczeń.

¹⁸ Zob. informacje zawarte na stronie NCC: <https://netherlands-commercial-court.com/jurisdiction-netherlands.html> (dostęp: 17.05.2019). Obecnie nowo powstały sąd zatrudnia 10 sędziów: 6 w NCC oraz 4 w NCCA. Zob. informacje wskazane na stronie holenderskiego wymiaru sprawiedliwości: <https://www.rechtspraak.nl/English/NCC/Pages/judges-and-Staff.aspx> (dostęp: 17.05.2019).

¹⁹ Zob. A. Outhuijse, *A new specialized...*

²⁰ Dla porównania: koszt procesu w sądzie holenderskim I instancji to maksymalnie 3.946 euro, a w II instancji – 5.270 euro. Zob. F. Henke, *Netherlands Commercial...*

²¹ Aneks II do Reguł.

7. Sąd przesłuchuje strony i pozwala im przedstawić swoje argumenty. Na tym etapie postępowania sąd może zwrócić się do stron z pytaniem o rozwiązanie sporu polubownie i – w stosownych przypadkach – umożliwić stronom zawarcie ugody. W razie potrzeby sąd może ustalić ze stronami zasadność skierowania sprawy do mediacji;
8. Wydanie orzeczenia. Może to być orzeczenie rozstrzygające w sprawie roszczeń lub tymczasowe orzeczenie nakazujące stronom przedstawienie dowodów, umożliwiające stronom złożenie pisemnych oświadczeń dotyczących niektórych aspektów sprawy, wyznaczenie jednego lub większej liczby biegłych, lub podjęcie innych kroków²².

Orzeczenia NCC oraz NCCA, podobnie jak inne orzeczenia holenderskich sądów, są wykonalne na terytorium Unii Europejskiej bez wymogu stwierdzenia wykonalności orzeczenia. Z kolei wykonalność orzeczenia poza UE są umożliwiające wówczas, gdy przewidują to odpowiednie konwencje, których Holandia jest stroną²³.

Projekt został przyjęty przez holenderską Izbę Reprezentantów 8 marca 2018 r.²⁴. Następnie spodziewano się szybkiego procedowania w Senacie i prognozowano, że NCC rozpocznie działalność z dniem 1 lipca 2018 r.²⁵. Senatorowie nie byli jednak przekonani co do potrzeby powołania NCC oraz kształtu regulacji proponowanych przepisów. Komentatorzy wskazują wręcz, że Senat był niemal bliski odrzucenia całego pomysłu²⁶. Dyskurs polityczny dotyczył przede wszystkim opłat sądowych oraz obaw związanych z „dwupoziomym wymiarem sprawiedliwości”. Argumentowano, że sposób pokrywania kosztów działania NCC jest sprzeczny z obecnie obowiązującym systemem opłat sądowych, a wysokość opłaty może utrudniać dostęp do sądu dla małych i średnich przedsiębiorstw. W odpowiedzi holenderski minister sprawiedliwości podkreślał znaczenie Holandii jako miejsca prowadzenia międzynarodowych sporów handlowych, wysoką jakość holenderskiego wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych oraz obecną niemożność stworzenia warunków dla prowadzenia międzynarodowych sporów handlowych ze względu na obowiązywanie języka holenderskiego jako urzędowego. Podkreślił również, że w porównaniu z opłatami w sądach arbitrażowych oraz londyńskim Commercial Court stawki zaproponowane w projekcie są stosunkowo niskie²⁷.

²² Zob. informacje na stronie holenderskiego wymiaru sprawiedliwości: <https://www.rechtspraak.nl/English/NCC/Pages/initiating-an-action.aspx> (dostęp: 17.05.2019).

²³ Zob. informacje na stronie holenderskiego wymiaru sprawiedliwości: <https://www.rechtspraak.nl/English/NCC/Pages/enforcement.aspx> (dostęp: 17.05.2019).

²⁴ Zob. przebieg procesu legislacyjnego: https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/34761_engelstalige_rechtspraak (dostęp: 17.05.2019).

²⁵ Zob. G. Antonopoulou, E. Themeli, X. Kramer, *No fake news: the Netherlands Commercial Court proposal approved!*, <http://conflictoflaws.net/2018/no-fake-news-the-netherlands-commercial-court-proposal-approved/> (dostęp: 17.05.2019).

²⁶ Zob. X. Kramer, *The International Business Courts saga continued: NCC First Judgement – BIBC Proposal unplugged*, <http://conflictoflaws.net/2019/the-international-business-courts-saga-continued-ncc-first-judgment-bibc-proposal-unplugged/> (dostęp: 17.05.2019).

²⁷ Zob. G. Antonopoulou, E. Themeli, X. Kramer, *No fake... Zob. raport z posiedzenia Senatu z dnia 4 grudnia 2018 r.*: https://www.eerstekamer.nl/verslagdeel/20181204/engelstalige_rechtspraak_bij (dostęp: 17.05.2019).

Następnie projekt został przyjęty przez holenderski Senat 11 grudnia 2018 r. przy poparciu wszystkich partii politycznych²⁸. Jednocześnie jednak sformułowano kilka obaw związanych z wprowadzaną ustawą. Dotyczyły one trzech zagadnień: dostępności NCC i NCCA dla małych i średnich przedsiębiorstw, wysokości opłat sądowych oraz kwestii przeznaczenia kwot wynikających z nadwyżek finansowych²⁹. Minister sprawiedliwości zapowiedział przeprowadzenie oceny okresowej po upływie pięciu lat działania sądów, a także wskazał, że wszelkie nadwyżki finansowe zostaną przeznaczone na działalność wymiaru sprawiedliwości.

Ustawa wprowadzająca NCC i NCCA weszła w życie z dniem 1 stycznia 2019 r. Już sześć tygodni później, 18 lutego 2019 r. odbyła się pierwsza rozprawa przed NCC w sprawie *Elavon Financial Services DAC v. IPS Holding B.V. and others*. Dotyczyła ona zgody na sprzedaż zastawionych udziałów³⁰. Komentatorzy dostrzegli, że czas pomiędzy złożeniem aplikacji o rozpatrzenie sprawy (11 lutego 2019 r.) a wyznaczonym terminem rozprawy wyniósł jedynie tydzień, co potwierdza zapowiedzi o efektywności i szybkości procedowania spraw przed NCC³¹. Potwierdza tę uwagę także okoliczność, że wyrok w sprawie zapadł już 8 marca 2019 r.³², a uzasadnienie orzeczenia sformułowane w języku angielskim dostępne jest na stronie internetowej NCC³³. Warto zauważyć, że umowa stron w procesie w przedmiocie wyboru forum wskazywała sąd powszechny w Amsterdamie. Strony skorzystały jednak z możliwości wyrażenia następczej zgody na procedowanie przed NCC. Oznacza to, że strony odrębną umową uzgodniły, że sprawa zostanie wniesiona do nowo utworzonej izby. Ten fakt został uznany za pozytywną prognozę dla dalszego działania NCC³⁴. Rząd holenderski przewiduje, że w przyszłości NCC będzie rozpatrywał do 100 spraw rocznie³⁵.

NCC po wydaniu orzeczenia przeprowadził badanie, w którym wzięli udział prawnicy reprezentujący strony w pierwszej sprawie. Jego wyniki uznano za korzystne w perspektywie jakości działania sądu. Pełnomocnicy podkreślali profesjonalizm, szybkość postępowania, wysoką jakość prowadzenia sprawy i zarządzania procesem przez sąd³⁶.

Podsumowując, najważniejsze kwestie dotyczące NCC to:

²⁸ Zob. informacje na stronie holenderskiego parlamentu: https://www.eerstekamer.nl/nieuws/20181211/eerste_kamer_steunt_netherlands (dostęp: 17.05.2019). Zob. także: A. Outhuijse, *A new specialized...*

²⁹ Zob. informacje z przebiegu posiedzenia na stronie parlamentu: https://www.eerstekamer.nl/nieuws/20181211/eerste_kamer_steunt_netherlands (dostęp: 17.05.2019).

³⁰ Zob. informację na oficjalnej stronie holenderskiego wymiaru sprawiedliwości: <https://www.rechtspraak.nl/English/NCC/news/Pages/Inaugural-hearing-of-the-Netherlands-Commercial-Court-is-a-fact.aspx> (dostęp: 17.05.2019).

³¹ Zob. G. Antonopoulou, X. Kramer, *The Netherlands Commercial Court holds its first hearing!*: <http://conflictoflaws.net/2019/the-netherlands-commercial-court-holds-its-first-hearing/> (dostęp: 17.05.2019).

³² Zob. dane zamieszczone na stronie: <https://www.rechtspraak.nl/English/NCC/Pages/judgments.aspx> (dostęp: 17.05.2019).

³³ Zob. orzeczenie wraz z uzasadnieniem dostępne na stronie internetowej holenderskiego wymiaru sprawiedliwości: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBAMS:2019:1637> (dostęp: 17.05.2019).

³⁴ Zob. G. Antonopoulou, X. Kramer, *The Netherlands Commercial...*

³⁵ Zob. informację na oficjalnej stronie NCC: <https://netherlands-commercial-court.com/cost-litigation-netherlands.html> (dostęp: 17.05.2019).

³⁶ Zob. <https://www.rechtspraak.nl/English/NCC/news/Pages/NCC-Update-nr-6.aspx> (dostęp: 17.05.2019).

1. Pomysł, by w Holandii znajdował się wyspecjalizowany sąd do spraw międzynarodowych handlowych, wiąże się bezpośrednio z niestabilną sytuacją Wielkiej Brytanii jako części Unii Europejskiej;
2. Uznano, że cechy holenderskiego sądownictwa takie jak szybkość postępowań, wysoka jakość wymiaru sprawiedliwości oraz duża ilość podmiotów zagranicznych mająca siedzibę w Holandii stwarza dobre możliwości dla powołania sądu konkurencyjnego względem londyńskiego Commercial Court. Na siedzibę sądu wybrano Amsterdam jako „finansową stolicę Holandii”³⁷;
3. Wyspecjalizowany sąd ds. międzynarodowych spraw handlowych w Amsterdamie rozpoczął działalność z dniem 1 stycznia 2019 r.
4. Nowo powstały sąd posiada dwie izby: pierwszej instancji (NCC) oraz drugiej instancji (NCCA);
5. Zasadniczą cechą wyróżniającą sąd jest fakt prowadzenia postępowania oraz wyrokowanie w języku angielskim. Uznano, że to właśnie angielski jest językiem handlu zagranicznego, zatem posługiwanie się nim pozwoli na oszczędność czasu i stanowić będzie mniejsze obciążenie finansowe³⁸;
6. Zakres spraw. Przedmiotem postępowania przed NCC może być każda sprawa cywilna lub handlowa, w przypadku której inny sąd nie posiada wyłącznej jurysdykcji. Dodatkowo w sprawie musi pojawić się aspekt międzynarodowy. Postępowanie przed NCC jest dobrowolne – to strony powinny wyznaczyć tu miejsce sporu oraz wyraźnie zgodzić się na procedowanie po angielsku oraz zaakceptować Reguły. Zgoda ta może wynikać z klauzuli umownej, może być również wyrażona po powstaniu sporu³⁹.

³⁷ Zob. F. Henke, *Netherlands Commercial...*

³⁸ Zob. F. Henke, *Netherlands Commercial...*

³⁹ Na stronie NCC została zaproponowana modelowa klauzula umowna: „Any dispute, controversy or claim arising out of or relating to this contract, or the breach, termination or invalidity thereof, shall be settled by the Netherlands Commercial Court, Amsterdam. The language used in proceedings before this court shall be [choose: Dutch or English]. To the extent permissible under law, parties hereby waive their right to settle disputes before any other competent authority. In case this article is not valid according to the applicable law, parties agree to rewrite, adjust and/or interpret this article in a manner consistent with the invalid article”. Zob. <https://netherlands-commercial-court.com/personal-jurisdiction.html> (dostęp: 17.05.2019).

III. Belgia

Jak wynika z wypowiedzi prasowych, Belgia była jednym z pierwszych państw, które ogłosiło zamiar utworzenia wyspecjalizowanego, anglojęzycznego sądu do spraw międzynarodowych handlowych. Belgijski minister sprawiedliwości zapowiedział w październiku 2017 r. powstanie koncepcji, zgodnie z którą Bruksela miałaby stanowić nowe centrum prowadzenia międzynarodowych sporów handlowych. Wybór miejsca położenia sądów podyktowany miał być niekwestionowanym międzynarodowym statusem stolicy Belgii, która uważana jest za faktyczną stolicę Unii Europejskiej oraz stanowi siedzibę wielu międzynarodowych firm i instytucji (m. in. NATO, Światowa Organizacja Celna, Benelux)⁴⁰. Utworzenie wyspecjalizowanego sądu miało na celu stworzenie korzystnych warunków dla zagranicznych inwestorów, którzy mogliby rozszerzyć działalność na rynku belgijskim⁴¹.

Zgodnie z zapowiedzią rządu belgijskiego, nowo powstały sąd miałby zostać utworzony jako Brussels International Business Court (Brukselski Międzynarodowy Sąd Handlowy, BIBC). Jego głównym wyróżnikiem miało być prowadzenie sporu w języku angielskim. Wstępny projekt rządu spotkał się jednak z krytyką Najwyższej Rady Wymiaru Sprawiedliwości (Conseil Supérieur de la Justice; odpowiednik polskiej Krajowej Rady Sądownictwa). Oceny projektu dokonała także Rada Stanu, będąca najwyższym sądem administracyjnym w Belgii⁴².

Najwyższa Rada Wymiaru Sprawiedliwości, wyrażając w marcu 2018 r. opinię na temat projektu utworzenia BIBC, skoncentrowała się na wpływie wprowadzenia regulacji na funkcjonowanie niezależnej władzy sądowniczej⁴³. Rada podniosła trzy zasadnicze wątpliwości co do rządowego pomysłu.

Po pierwsze, zdaniem Rady wstępny projekt nie gwarantował niezależności BIBC, przewidując wpływ władzy wykonawczej na sąd w tych obszarach, w których zwykle kompetencję

⁴⁰ Zob. G. Croisant, *The Belgian Government unveils its plan for the Brussels International Business Court (BIBC)*, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/06/25/the-belgian-government-unveils-its-plan-for-the-brussels-international-business-court-bibc/> (dostęp: 17.05.2019).

⁴¹ Zob. D. S. Delafortrie, Ch. Springael, *Oprichting van het Brussels International Business Court – Tweede laging*, <https://www.presscenter.org/nl/pressrelease/20180427/oprichting-van-het-brussels-international-business-court-tweede-lezing> (dostęp: 17.05.2019).

⁴² Zob. G. Croisant, *The Belgian Government...* Zob. także: tegoż, *The Belgian Government unveils its plan for the Brussels International Business Court (BIBC)*, <http://conflictoflaws.net/2018/the-belgian-government-unveils-its-plan-for-the-brussels-international-business-court-bibc/> (dostęp: 17.05.2019).

⁴³ Zob. dokument zamieszczony na oficjalnej stronie Najwyższej Rady Wymiaru Sprawiedliwości: http://www.hrj.be/sites/default/files/press_publications/avis-bibc-fr.pdf (dostęp: 17.05.2019).

posiada władza ustawodawcza albo Rada. Po drugie, Rada zwróciła uwagę, że przyjęcie projektu może mieć negatywny wpływ na sytuację sądownictwa w Belgii. Projekt zakładał bowiem, że funkcjonowanie BIBC będzie oparte na osobach pełniących obowiązki w innych sądach. Zdaniem Rady zasilenie nowego sądu osobami zatrudnionymi w belgijskim wymiarze sprawiedliwości pogorszy sytuację sądownictwa, które już znajduje się w stanie krytycznym. Rada wyraziła ponadto obawę, że utworzenie wyspecjalizowanej izby do spraw handlowych spowoduje nierówność obywateli w dostępie do sądu. Co więcej, zdaniem Rady sposób finansowania BIBC był nieprzejrzysty.

Rada podkreśliła również, że jej zdaniem projekt dotyczył powołania sądu państwowego, podczas gdy ma on wiele cech sądu arbitrażowego. Rada zwróciła uwagę, że już obecnie – w odpowiedzi na potrzeby instytucji i międzynarodowych przedsiębiorstw – istnieje możliwość skorzystania z prowadzenia sprawy w postępowaniu arbitrażowym w języku angielskim. Tam też realizowana jest autonomia stron w wyborze zakresu i sposobu prowadzenia postępowania. Jeśli zaś chodzi o powołanie sądu państwowego, to konieczne jest jego funkcjonowanie w granicach, jakie wyznacza państwowemu wymiarowi sprawiedliwości konstytucja. Rada zasugerowała zatem, by wyspecjalizowane izby handlowe umieścić w ramach struktury istniejących już sądów belgijskich z tym zastrzeżeniem, że spory byłyby prowadzone w języku angielskim. Ponadto Rada wezwała projektodawcę do pogłębionego namysłu nad projektem powiązanego z przeprowadzeniem szeroko rozumianych konsultacji.

W marcu 2018 r. swoją opinię wyraziła również Rada Stanu⁴⁴. Także w tym przypadku zarzuty koncentrowały się na kwestii konstytucyjności zaproponowanej regulacji, w szczególności miejsca nowego sądu w dotychczasowym systemie państwowego wymiaru sprawiedliwości. Większość uwag poczynionych przez Radę dotyczyła tego, że projekt wprowadzał organ będący z jednej strony sądem państwowym w rozumieniu przepisów belgijskiej konstytucji, z drugiej zaś – przede wszystkim w perspektywie zasad postępowania – wykazywał cechy charakterystyczne dla arbitrażu. Zwrócono w szczególności uwagę, że w motywach projektu zasugerowano stosowanie – przynajmniej w sposób odpowiedni – ustawy modelowej o międzynarodowym arbitrażu handlowym Komisji ONZ do spraw międzynarodowego prawa handlowego (UNICTRAL), która została załączona do projektu. Zastrzeżenia natury konstytucyjnej wiążą się zatem z niejasnym statusem BIBC jako sądu państwowego o cechach sądu arbitrażowego.

Zmodyfikowana wersja projektu została przedstawiona przez rząd belgijski parlamentowi 15 maja 2018 r. (dalej: projekt)⁴⁵.

⁴⁴ Zob. projekt legislacyjny wprowadzający BIBC, który zamieszczony jest na stronie belgijskiego parlamentu, w szczególności s. 94–148, <http://www.lachambre.be/FLWB/PDF/54/3072/54K3072001.pdf> (dostęp: 17.05.2019).

⁴⁵ Zob. projekt legislacyjny wprowadzający BIBC, s. 149–218.

Projekt przewidywał powołanie anglojęzycznego sądu do spraw handlowych o nazwie „Brussels International Business Court”, w skrócie „BIBC”, z siedzibą w Brukseli (art. 3). Sędziowie BIBC mieliby być wybierani spośród belgijskich oraz zagranicznych specjalistów z zakresu międzynarodowego prawa handlowego, posiadających odpowiednią znajomość języka angielskiego. Ich kadencja miałaby trwać 5 lat. Po jej upływie można by było ubiegać się po raz kolejny o stanowisko (art. 7).

Stroną postępowania przed BIBC miałyby być osoby fizyczne wykonujące profesjonalnie działalność gospodarczą, osoby prawne z wyjątkiem osób prawnych prawa publicznego niewykonyjących działalności gospodarczej oraz inne organizacje nieposiadające osobowości prawnej realizujące cel gospodarczy. BIBC miałyby rozpoznawać spory niepodlegające wyłącznej jurysdykcji innego sądu. Jurysdykcja BIBC wynikałaby z woli obu stron postępowania wyrażonej w umowie. Wymogiem byłoby, by spór miał charakter międzynarodowy, co byłoby spełnione wówczas, gdy strony miałyby siedzibę lub miejsce zamieszkania w różnych państwach, miejsce realizacji istotnej części zobowiązania znajdowałoby się poza państwem siedziby lub miejsca zamieszkania strony, lub prawo obce byłoby właściwe dla rozstrzygnięcia sporu (art. 18).

Osobno regulowaną w omawianym projekcie kwestią było postępowanie przed BIBC. Art. 27 projektu przewidywał respektowanie ogólnych zasad procesu, w tym w szczególności określał zasadę kontrydiktoryjności, równości stron oraz prawa do obrony swoich racji. Sąd miał decydować o tym, w jakim stopniu postępowanie odbywa się ustnie oraz pisemnie (art. 39). Postępowanie przed BIBC miało toczyć się w całości w języku angielskim (art. 58). Miało to dotyczyć wszelkich czynności, obejmujących składanie pism, dokumentów, oświadczeń, prowadzenia przesłuchań, ogłaszania i sporządzania orzeczeń etc.

Projekt zakładał, że sąd rozpatrujący sprawę miał orzekać w składzie trzech sędziów: przewodniczącego będącego sędzią profesjonalnym oraz dwóch ławników, którzy spełniają wymogi, o których mowa była wcześniej (art. 6 i 7).

Brukselski sąd do spraw handlowych miał zgodnie z projektem być izbą jednoinstancyjną, a zatem co do zasady nie przewidziano możliwości odwołania się od jego orzeczenia. Wyjątek stanowiłaby możliwość złożenia *opposition/tierce opposition* przewidzianej dla strony nieobecnej albo zainteresowanej „strony trzeciej” oraz dopuszczalność wniesienia skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego lub pytania prejudycjalnego do Trybunału Konstytucyjnego (art. 20 oraz 58 projektu)⁴⁶.

W założeniu Brussels International Business Court miał być instytucją niezależną finansowo, co spowodowałoby, że koszty procesu spoczywające na stronie byłyby znacznie wyższe

⁴⁶ Zob. G. Croisant, *The Belgian Government...*, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/06/25/the-belgian-government-unveils-its-plan-for-the-brussels-international-business-court-bibc/> (dostęp: 17.05.2019).

niż w przypadku standardowych stawek w procesach belgijskich – około 20 000 euro za sprawę⁴⁷.

Projekt przewidywał wejście w życie ustawy z dniem 1 stycznia 2020 r. (art. 63).

Zauważono, że procedura przed BIBC przypomina w wielu punktach arbitraż międzynarodowy, w szczególności w kwestii wyboru jurysdykcji, powołania sędziów, braku apelacji, elastyczności procedury. Jednocześnie zaś koszt postępowania byłby niższy niż w przypadku postępowania arbitrażowego. Z drugiej strony BIBC ukształtowany jest jako sąd państwowy, więc jego orzeczenia nie będą podlegać uznaniu i wykonaniu na podstawie konwencji nowojorskiej z 10 czerwca 1958 r. o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych. W przeciwieństwie do arbitrażu, strony nie będą mogły skorzystać z zasady poufności postępowania oraz wyrokowania, a także nie będą mieć wpływu na wybór składu sędziowskiego⁴⁸.

Pozytywnie o projekcie wypowiedziała się Federacja Belgijskich Przedsiębiorstw (VBO). Wskazywała, że wysoka efektywność BIBC może mieć pozytywny wpływ na gospodarkę, ale także na wizerunek Belgii za granicą. Regulacja zaproponowana przez rząd spotkała się jednak przede wszystkim z krytyką. Projekt porównywano do pomysłów, które wprowadzono w życie we Francji oraz Holandii i zwracano uwagę, że we wspomnianych krajach wprowadzono prosty mechanizm polegający na utworzeniu dodatkowej izby w ramach działającej struktury sądowniczej, w której istnieje możliwość prowadzenia sporu w języku angielskim⁴⁹. W przeciwieństwie do tamtych inicjatyw, w Belgii zaproponowano sąd, który stanowi hybrydę łączącą sądownictwo państwowe oraz prywatny arbitraż⁵⁰. Projektodawca wprost bowiem wskazał, że modelowa ustawa UNICTRAL dotycząca arbitrażu w międzynarodowych sprawach handlowych, jest najodpowiedniejszym instrumentem regulującym przedmiotową kwestię. Uwzględniła przy tym różnice pomiędzy kontynentalnym oraz anglosaskim systemem prawnym, w szczególności w kwestii oceny dowodów. Projektodawca nie ukrywał również, że to modelowa ustawa arbitrażowa była inspiracją dla propozycji utwo-

⁴⁷ Zob. G. Croisant, *The Belgian Government...*

⁴⁸ Zob. G. Croisant, *The Belgian Government...*

⁴⁹ Zob. H. Boularbah, *La Brussels International Business Court, une réelle opportunité pour Bruxelles*. Zob. <https://www.lecho.be/opinions/carte-blanche/la-brussels-international-business-court-une-reelle-opportunité-pour-bruxelles/9999989.html> (dostęp: 17.05.2019).

⁵⁰ Zob. motywy wprowadzenia projektu ustawy, s. 11 dokumentu zawierającego projekt legislacyjny: „En ce qui concerne la procédure, le choix s’est porté sur une application mutatis mutandis, du moins en principe, de la loi type sur l’arbitrage commercial international de la Commission des Nations Unies pour le droit commercial international (Cnudci) 3. Cette loi type est, à cet égard, l’instrument le plus adapté, précisément en raison du fait qu’elle a été élaborée en vue du règlement de litiges commerciaux internationaux et donc qu’elle tient également compte des différences d’approche entre les systèmes juridiques occidentaux-continentaux et anglo-américains, notamment en matière de l’administration de la preuve. Les acteurs des milieux d’affaires internationaux la connaissent donc très bien. Ce n’est pas pour rien que cette loi type a également inspiré la nouvelle loi belge sur l’arbitrage 4, même si elle ne peut, également en l’espèce, être reprise que mutatis mutandis, principalement en raison du fait que la BIBC est bel et bien un tribunal étatique et non un tribunal arbitral. Vu également qu’à la lumière des évolutions de la procédure civile interne, un certain nombre de règles dérogatoires doivent encore être prises, cette transposition s’effectue donc dans différentes dispositions légales particulières, le cas échéant, adaptées.”

zenia wyspecjalizowanego sądu w Brukseli. Największym problemem, w szczególności w perspektywie zgodności z prawem unijnym oraz belgijską konstytucją, jest zatem przeniesienie rozwiązań znajdujących się w modelowej ustawie dotyczącej międzynarodowego arbitrażu handlowego. Zasadniczym problemem jest zatem, że *mutatis mutandis* projekt kopiuje instrumenty charakterystyczne dla postępowania arbitrażowego⁵¹.

Podobnie jak w Holandii, wyrażano także obawy przed „dwupoziomowym wymiarem sprawiedliwości, który wyraża preferencję dla stron, które mogą ponieść koszt procedowania przed wyspecjalizowanym sądem⁵². Projektowany BIBC określano w publicystyce jako „sąd kawiorowy” (*Kaviaarrechtbank*)⁵³.

W marcu 2019 r. komentatorzy uznali za oczywiste, że dla wprowadzenia projektu brak jest woli politycznej. W szczególności swoje obawy wyraziły partie lewicowe, wskazując, że BIBC byłby sądem wyłącznie dla „bardzo bogatych”. Wątpliwości podniosły jednak nie tylko środowiska polityczne i publicystyczne. Istotny jest także głos środowiska sądowiczego. Argumenty przeciwko powołaniu wyspecjalizowanego sądu dotyczą zarówno nieprzejrzystego równoległego istnienia dwóch różnych systemów wymiaru sprawiedliwości, jak i dylematu związanego z kosztami utworzenia BIBC. Nie jest też pewne, czy istotnie z powodzeniem udało się stworzyć w Brukseli atrakcyjne forum dla międzynarodowych sporów. Wątpliwości dotyczące powyższych aspektów wyraził m.in. pierwszy prezes belgijskiego Sądu Kasacyjnego⁵⁴.

Minister sprawiedliwości wskazuje, że – w perspektywie rozpoczęcia działalności NCC w Holandii – rezygnacja z powołania BIBC stanowi „zmarnowaną szansę” i jest gotowy odeprzeć argumenty przeciwników. Publicyści uznają jednak, że z dużym prawdopodobieństwem w najbliższym czasie Belgia nie znajdzie się wśród państw posiadających międzynarodowy sąd handlowy⁵⁵.

⁵¹ Zob. szeroką krytykę rozwiązań z perspektywy zasad działania sądów państwowych, w szczególności co do stosowania rozporządzeń „Rzym I” i „Rzym II”: zob. G. van Calster, *The Brussels International Business Court – Council of State continues to resist*, <https://gavclaw.com/?s=bibc> (dostęp: 17.05.2019).

⁵² Zob. X. Kramer, *The International Business...*

⁵³ Zob. M. Verbergt, *Controversiële 'kaviaarrechtbank' van Geens wordt begraven*, „De Standaard” 21.03.2019, http://www.standaard.be/cnt/dmf20190321_04272272 (dostęp: 17.05.2019).

⁵⁴ Zob. X. Kramer, *The International Business...*

⁵⁵ Zob. X. Kramer, *The International Business...*

IV. Irlandia

Od czasu referendum, w którym Brytyjczycy wypowiedzieli się co do wystąpienia z Unii Europejskiej, w Irlandii toczy się dyskusja na temat potencjalnie negatywnych skutków brexitu dla handlu pomiędzy oboma państwami. We wstępnej części opinii zauważono już, że Londyn stanowi podstawowe miejsce rozstrzygania międzynarodowych sporów handlowych i postrzegany jest jako atrakcyjne forum prowadzenia spraw z zakresu międzynarodowego prawa handlowego.

W dyskusji zauważono, że większość, o ile nie wszystkie elementy, które stanowią o atrakcyjności Londynu jako forum dla międzynarodowych spraw z zakresu handlu, występują w Irlandii. Po pierwsze, prawo irlandzkie należy do rodziny praw zakorzenionych w *common law*. Angielskie orzecznictwo jest często wykorzystywane przy rozpatrywaniu spraw przez irlandzki wymiar sprawiedliwości. Prawo irlandzkie zapewnia zatem podobną jak w przypadku prawa angielskiego stabilność, pewność i przewidywalność rozstrzygania sporów. Ponadto wskazuje się na podobieństwo procedur. W szczególności zaś podkreśla się, że *lingua franca* sporów w międzynarodowych sprawach handlowych to języka angielski, który jest językiem urzędowym spraw rozpatrywanych przez irlandzki wymiar sprawiedliwości⁵⁶.

Warto zaznaczyć, że w przypadku zaistnienia brexitu Irlandia będzie jedynym państwem Unii Europejskiej, w którym obowiązuje system *common law*. Co istotne, w Irlandii działa efektywnie sąd gospodarczy, a postępowania opierają się na rozporządzeniu Bruksela I oraz konwencji z Lugano⁵⁷.

W związku z opisaną sytuacją w maju 2018 r. inicjatywę wykazała irlandzka izba zawodowa zrzeszająca prawników (The Bar of Ireland)⁵⁸. Media uznały, że dyskusja wywołana przez zrzeszenie oznacza włączenie się Irlandii do wyścigu państw europejskich o uzyskanie wysokiej pozycji jako forum dla międzynarodowych spraw handlowych⁵⁹.

Zaprezentowany dokument wskazuje, że w perspektywie brexitu konieczne jest podjęcie działań minimalizujących jego wpływ na gospodarkę i handel. Propozycja izby miała ukazać

⁵⁶ Zob. L. MacCann, *Brexit: Opportunities...*

⁵⁷ Zob. L. MacCann, *Brexit: Opportunities...*

⁵⁸ Dokument jest zatytułowany: *Promoting Ireland as a leading centre globally for international legal services*, <https://www.lawlibrary.ie/media/lawlibrary/media/Secure/Promoting-Ireland-as-a-leading-centre-globally-for-international-legal-services.pdf> (dostęp: 17.05.2019).

⁵⁹ A. Beesley, B. Thompson, *Ireland joins...*

zalety irlandzkiego wymiaru sprawiedliwości. Ponadto, niezależnie od powyższego, ma ona na celu wywołanie działań prowadzących do zwiększenia zatrudnienia w Irlandii oraz wzrost wpływów podatkowych. Autorzy upatrują w irlandzkim systemie prawnym atrakcyjne rozwiązanie alternatywne dla rozstrzygania sporów w innych państwach. W związku z tym zachęcają do dalszego rozwijania irlandzkiego systemu prawnego tak, by był on jeszcze bardziej skuteczny, elastyczny oraz odpowiadający potrzebom podmiotów prawa handlowego.

Ujmując kwestię bardziej szczegółowo, autorzy proponują, by Irlandia m.in.:

1. promowała własny system prawny jako korzystny dla rozwiązywania międzynarodowych sporów;
2. stwarzała warunki dla przenoszenia się firm do Irlandii;
3. promowała Irlandię jako centrum międzynarodowego rozstrzygania sporów (w tym arbitrażu), gdzie stosuje się *common law*.

Zdaniem autorów istnieje kilka podstawowych argumentów przemawiających za zasadnością podjęcia przez Irlandię aktywności na polu międzynarodowego prawa handlowego. W szczególności irlandzki system prawa jest elementem systemu *common law*. Poza tym jest przyjazny dla przedsiębiorców, o czym świadczy szereg inicjatyw ustawodawczych (np. ustanowienie Izby Handlowej Sądu Najwyższego). Dodatkowe zalety to posiadanie spójnego i efektywnego systemu prawnego, który jest powierzony niezależnemu i wysoko ocenianemu sądownictwu.

Dokument zawiera także wskazówki dotyczące zmian, które mogą przyczynić się do zwiększenia konkurencyjności irlandzkiego systemu prawnego. Autorzy wskazują następujące działania, które powinny zostać podjęte:

1. Rozważanie reform mających na celu usunięcie przeszkód dla postrzegania irlandzkiego wymiaru sprawiedliwości jako przewidywalnego, szybkiego oraz skutecznego;
2. Poprawa promocji zalet irlandzkiego systemu sądownictwa oraz prawa;
3. Zmiana procedur sądowych, w szczególności uproszczenie przepisów w Sądzie Handlowym (Commercial Court), a także skrócenie czasu rozpatrywania spraw;
4. Procedura uproszczona dla Sądu Handlowego powinna mieć zastosowanie we wszystkich sporach handlowych;
5. Wzmocnienie Sądu Handlowego (struktura, zatrudnienie) oraz wprowadzenie w nim postępowania przyspieszonego w przypadku odwołania od orzeczenia;
6. Szersze wykorzystanie technologii w sądownictwie, w tym umożliwienie stosowania elektronicznego przyjmowania spraw, składania pism procesowych przez Internet oraz prowadzenie przesłuchań na odległość w formie telekonferencji lub wideokonferencji;
7. Dążenie do specjalizacji prawników, w tym w szczególności sędziów (co sprawdziło się w przypadku Commercial Court w Londynie). Specjalizacja powinna dotyczyć w szczególności prawa unijnego.

Autorzy wskazują, że stworzenie forum dla międzynarodowych sporów handlowych przyniosłoby korzyści Irlandii finansowe. Ich zdaniem wysokość opłat sądowych przekroczyłaby koszt funkcjonowania sądu.

W kontekście brexitu autorzy zwracają uwagę, że pełnienie przez Irlandię wiodącej roli w orzekaniu w sprawach międzynarodowych wymaga odpowiedniej edukacji. Stąd wniossek, by zwiększone zostało finansowanie edukacji prawniczej. Postuluje się także, by dokonać przeglądu wymogów regulujących wykonywanie zawodów prawniczych oraz sposób kontroli jakości wykonywanych przez nich usług.

Na koniec autorzy formułują wyzwania, które stoją przed Irlandią jako potencjalnym miejscem rozstrzygania sporów prawa handlowego. Po pierwsze, należy za pomocą przedstawionych wcześniej argumentów przekonywać o zaletach irlandzkiego prawa. Po drugie, konieczne jest stawienie czoła innym państwom zainteresowanym prowadzeniem sporów (np. USA). Niebagatelne jest też przeciwstawienie się spodziewanemu oporowi Wielkiej Brytanii, poczynając od rządu, a skończywszy na dużych firmach mających siedziby w Londynie. Na koniec zaś, potrzeba znacznych inwestycji finansowych, by irlandzki system stał się realnym rozwiązaniem alternatywnym dla Wielkiej Brytanii, w szczególności w zakresie szybkości postępowań.

Zdaniem autorów zmiany w Sądzie Handlowym powinny zostać wprowadzone do 2020 r., a w innych sądach wyższych instancji – w ciągu 5 lat. Sformułowali ponadto szereg szczegółowych wskazówek oraz propozycji działań i zapowiedzieli, że jeżeli rząd poprze postulaty, włączą się oni do prac nad konkretnymi zmianami.

Paul McGarry, szef Bar of Ireland, podkreślił, że obecny czas jest odpowiedni dla podjęcia debaty. Międzynarodowe firmy z siedzibą w Wielkiej Brytanii już sygnalizują, że opuszczą to państwo. W tym kontekście Irlandia może stworzyć możliwości nie tylko prawne, ale także ekonomiczne dla owych firm⁶⁰. Podkreślił jednocześnie, że podjęte działania nie mają na celu rywalizacji z Londynem, a jedynie reagowanie na brexit nie mniej aktywnie, niż czyni to Francja, Niemcy, Holandia oraz Belgia⁶¹.

Z kolei prezes Sądu Najwyższego Irlandii, Frank Clarke, zapowiedział, że stworzenie w Irlandii centrum rozstrzygania międzynarodowych sporów handlowych byłoby szansą na rozwiązywanie w szerszym stopniu spraw międzynarodowych, gdzie ważna jest znajomość *common law* oraz fakt trwania w strukturze Unii Europejskiej. Podkreślił jednak, że oznacza to również wyzwanie – spodziewa się bowiem, że po opuszczeniu Unii Europejskiej przez Wielką Brytanię ciężar jurysdykcji *common law* będzie spoczywał w znacznym stopniu właśnie na Irlandii⁶².

⁶⁰ Zob. A. Beesley, B. Thompson, *Ireland joins...*

⁶¹ Zob. A. Beesley, B. Thompson, *Ireland joins...*

⁶² Zob. C. Keena, *Ireland can be hub for dispute resolution after Brexit, says judge*, "The Irish Times" 14.09.2018, <https://www.irishtimes.com/news/crime-and-law/ireland-can-be-hub-for-dispute-resolution-after-brexit-says-judge-1.3628545> (dostęp: 17.05.2019).

Irlandzka izba rozpoczęła rozmowy z dużymi firmami adwokackimi w Dublinie i organem zawodowym adwokatów. Chce również, aby rząd ustanowił formalne cele zwiększenia handlu w międzynarodowej służbie prawnej i wyznaczył specjalistów do nadzorowania planu strategicznego z departamentem wymiaru sprawiedliwości.

Jego posunięcie zostało poparte przez Charliego Flanagana, ministra sprawiedliwości, który chce, by Dublin oficjalnie poparł ten plan, oraz IDA Ireland, wewnętrzną agencję inwestycyjną⁶³.

Do pomysłu odniosło się także Law Society of Ireland – stowarzyszenie adwokatów irlandzkich o charakterze edukacyjnym, reprezentacyjnym i regulacyjnym. Zdaniem tego podmiotu jeśli Irlandia chciałaby włączyć się do rywalizacji o forum międzynarodowych spraw, powinna przede wszystkim zwiększyć wydatki przeznaczane na wymiar sprawiedliwości oraz dokonać jego modernizacji. Cięcia budżetowe nie powinny mieć miejsca w sytuacji, gdy w Holandii, Francji i Niemczech nastąpiły już reakcje w odpowiedzi na brexit. Zdaniem K. Murphy’ego, dyrektora generalnego Law Society of Ireland, jest jasne, że wiele podmiotów dotychczas korzystających z Commercial Court w Londynie obecnie poszukuje nowego forum dla sporów. Konkurencyjność Irlandii powinna wynikać z kilku czynników: zwiększenia wydajności sądów oraz wyspecjalizowania sędziów; zwiększenia znaczenia technologii informacyjnej w sądach; promowania alternatywnych metod rozwiązywania sporów; minimalizacji obciążeń administracyjnych dla przedsiębiorców. Wezwano tym samym rząd do powzięcia kroków wspierających zaprezentowane pomysły⁶⁴.

Podsumowując, Irlandia nie podjęła do tej pory prac nad powołaniem odrębnego sądu ds. międzynarodowych sporów handlowych. W debacie pojawia się jednak szereg postulatów konkretnych zmian, które mogą spowodować, że irlandzki sąd handlowy będzie wybierany jako forum spraw międzynarodowych. Warto przy tym wskazać, że główny problem innych państw, tj. konieczność stworzenia procedury w języku innym niż urzędowy, w Irlandii nie występuje. Oznacza to, że postulaty dotyczą raczej modyfikacji obecnej struktury w taki sposób, by irlandzka jurysdykcja była atrakcyjna dla podmiotów zagranicznych.

⁶³ Zob. A. Beesley, B. Thompson, *Ireland joins...*

⁶⁴ Zob. komunikat zawarty na stronie Law Society of Ireland: <https://www.lawsociety.ie/News/Media/Press-Releases/four-ways-for-ireland-to-become-a-centre-for-international-dispute-resolution-post-brexit/> (dostęp: 17.05.2019).

V. Podsumowanie

W bezpośrednim związku z wysokim prawdopodobieństwem wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej, państwa Beneluksu: Holandia oraz Belgia, jak również Irlandia, podjęły dyskusję na temat utworzenia na własnym terytorium wyspecjalizowanego sądu państwowego zajmującego się międzynarodowymi sporami handlowymi.

Najbardziej efektywne działania zostały podjęte w Holandii. Ustawa przewidująca utworzenie dwuinstancyjnego anglojęzycznego sądu NCC (Netherlands Commercial Court) z siedzibą w Amsterdamie została przyjęta w grudniu 2018 r., a NCC rozpoczął działalność w styczniu 2019 r. W marcu 2019 r. wydał on pierwsze orzeczenie. Zasadniczą podstawą dla ustanowienia NCC była wysoka jakość sądownictwa holenderskiego oraz skuteczność i szybkość prowadzenia sporów.

W Belgii powstał projekt utworzenia jednoinstancyjnego anglojęzycznego sądu BIBC (Brussels International Business Court) z siedzibą w Brukseli. Nie został on jednak przyjęty, a tym samym BIBC do tej pory nie powstał. Projekt budzi wątpliwości konstytucyjne, przede wszystkim w kontekście niejasnego statusu sądu. Jest on bowiem z jednej strony sądem państwowym, z drugiej zaś wykazuje cechy prywatnego sądu arbitrażowego.

W Irlandii rozpoczęła się dyskusja na temat takiej reformy sądownictwa, która pozwoliłaby zagranicznym podmiotom uznać forum irlandzkie za konkurencyjne i odpowiednie dla wyboru tej jurysdykcji. Zasadniczą zaletą Irlandii jest fakt, że urzędowym językiem wszystkich postępowań sądowych jest angielski. Poza tym po ewentualnym wystąpieniu Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej Irlandia pozostanie jedynym państwem UE, który należy do krajów tradycji *common law*. Wydaje się, że pomysły pojawiające się w debacie irlandzkiej nie zakładają utworzenia nowego sądu, ale działania w ramach obecnej struktury, w której występuje Sąd Handlowy (*Commercial Court*) z siedzibą w Dublinie.

VI. Źródła

1. Akty prawne i dokumenty

1. Dane przedstawione przez World Justice Project w odniesieniu do Holandii: <http://data.worldjusticeproject.org/#/groups/NLD> (dostęp: 17.05.2019).
2. Ustawa wprowadzająca NCC: https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20170717/voorstel_van_wet/document3/f=/vkg7iw763rzs.pdf (dostęp: 17.05.2019).
3. „Rules of Procedure for the International Commercial Chambers of the Amsterdam District Court (Netherlands Commercial Court) and the Amsterdam Court of Appeal (Netherlands Commercial Court of Appeal)” (The NCC Rules)
4. https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/concept-procesreglement-ncc_en.pdf (dostęp: 17.05.2019).
5. Projekt legislacyjny wprowadzający BIBC, który zamieszczony jest na stronie belgijskiego parlamentu, w szczególności s. 94–148, <http://www.lachambre.be/FLWB/PDF/54/3072/54K3072001.pdf> (dostęp: 17.05.2019).
6. Opinia Najwyższej Rady Wymiaru Sprawiedliwości o wprowadzeniu BIBC: http://www.hrvj.be/sites/default/files/press_publications/avis-bibc-fr.pdf (dostęp: 17.05.2019).
7. Przebieg procesu legislacyjnego dotyczący wprowadzenia NCC: https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/34761_engelstalige_rechtspraak (dostęp: 17.05.2019).
8. Raport z posiedzenia holenderskiego Senatu z dnia 4 grudnia 2018 r.: https://www.eerstekamer.nl/verslagdeel/20181204/engelstalige_rechtspraak_bij (dostęp: 17.05.2019).
9. Orzeczenie w pierwszej sprawie przed NCC wraz z uzasadnieniem: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBAMS:2019:1637> (dostęp: 17.05.2019).

2. Publikacje, opinie, praktyki, informacje

1. G. Antonopoulou, X. Kramer, *The Netherlands Commercial Court holds its first hearing!*, <http://conflictoflaws.net/2019/the-netherlands-commercial-court-holds-its-first-hearing/> (dostęp: 17.05.2019).
2. G. Antonopoulou, E. Themeli, X. Kramer, *No fake news: the Netherlands Commercial Court proposal approved!*, <http://conflictoflaws.net/2018/no-fake-news-the-netherlands-commercial-court-proposal-approved/> (dostęp: 17.05.2019).
3. G. Antonopoulou, E. Themeli, X. Kramer, *This one is next: the Netherlands Commercial Court!*, <http://conflictoflaws.net/2018/this-one-is-next-the-netherlands-commercial-court/> (dostęp: 17.05.2019).
4. Beesley, B. Thompson, *Ireland joins race to be EU's post-Brexit legal hub*, “Financial Times” 12.02.2018, <https://www.ft.com/content/4b6768ba-f6e5-11e7-88f7-5465a6ce1a00> (dostęp: 17.05.2019).

5. H. Boularbah, *La Brussels International Business Court, une réelle opportunité pour Bruxelles*, <https://www.lecho.be/opinions/carte-blanche/la-brussels-international-business-court-une-reelle-opportunit-e-pour-bruxelles/9999989.html> (dostęp: 17.05.2019).
6. G. van Calster, *The Brussels International Business Court – Council of State continues to resist*. <https://gavclaw.com/?s=bibc> (dostęp: 17.05.2019).
7. G. Croisant, *The Belgian Government unveils its plan for the Brussels International Business Court (BIBC)*, <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/06/25/the-belgian-government-unveils-its-plan-for-the-brussels-international-business-court-bibc/> (dostęp: 17.05.2019).
8. D. S. Delafortrie, Ch. Springael, *Oprichting van het Brussels International Business Court – Tweede lizing*, <https://www.presscenter.org/nl/pressrelease/20180427/oprichting-van-het-brussels-international-business-court-tweede-lezing> (dostęp: 17.05.2019).
9. F. Henke, *Netherlands Commercial Court: English proceedings in the Netherlands*, <http://conflictoflaws.net/2018/netherlands-commercial-court-english-proceedings-in-the-netherlands/> (dostęp: 17.05.2019).
10. B. Hess, *The Justice Initiative Frankfurt am Main 2017*, <http://conflictoflaws.net/2017/the-justice-initiative-frankfurt-am-main-2017-law-made-in-frankfurt/> (dostęp: 17.05.2019).
11. C. Keena, *Ireland can be hub for dispute resolution after Brexit, says judge*, “The Irish Times” 14.09.2018, <https://www.irishtimes.com/news/crime-and-law/ireland-can-be-hub-for-dispute-resolution-after-brexit-says-judge-1.3628545> (dostęp: 17.05.2019).
12. X. Kramer, *The International Business Courts saga continued: NCC First Judgement – BIBC Proposal unplugged*, <http://conflictoflaws.net/2019/the-international-business-courts-saga-continued-ncc-first-judgment-bibc-proposal-unplugged/> (dostęp: 17.05.2019).
13. L. MacCann, *Brexit: Opportunities for potential litigation in financial services*, <https://www.icel.ie/wp-content/uploads/2018/07/ICEL-Brexit-and-Financial-Services-in-Ireland-Seminar-2017-Lyndon-MacCann-SC.pdf> (dostęp: 17.05.2019).
14. A. Outhuijse, *A new specialized court in town: the Netherlands commercial courts*, <https://www.carteldamageclaims.com/a-new-specialised-court-in-town-the-netherlands-commercial-courts/> (dostęp: 17.05.2019).
15. G. Ruehl, *Towards a European Commercial Court?*, <http://conflictoflaws.net/2018/towards-a-european-commercial-court/> (dostęp: 17.05.2019).
16. M. Verbergt, *Controversiële ‘kaviaarrechtbank’ van Geens wordt begraven*, “De Standaard” 21.03.2019, http://www.standaard.be/cnt/dmf20190321_04272272 (dostęp: 17.05.2019).
17. Informacje zawarte na stronie NCC: <https://netherlands-commercial-court.com/jurisdiction-netherlands.html> (dostęp: 17.05.2019).
18. Informacje wskazane na stronie holenderskiego wymiaru sprawiedliwości: <https://www.rechtspraak.nl/English/NCC> (dostęp: 17.05.2019).
19. Informacje zamieszczone przez The Bar of Ireland: *Promoting Ireland as a leading centre globally for international legal services*, <https://www.lawlibrary.ie/media/lawlibrary/media/Secure/Promoting-Ireland-as-a-leading-centre-globally-for-international-legal-services.pdf> (dostęp: 17.05.2019).
20. Komunikat zawarty na stronie Law Society of Ireland: <https://www.lawsociety.ie/News/Media/Press-Releases/four-ways-for-ireland-to-become-a-centre-for-international-dispute-resolution-post-brexit/> (dostęp: 17.05.2019).